

**Společenství protestantských církví v Evropě (GEKE)
– Leuenerské církevní společenství –**

Evangelicky evangelizovat – perspektivy pro církve v Evropě

**Projektová studie studijní skupiny GEKE:
„Protestantský profil v misijní úloze církví v Evropě“**

2002 – 2004

**Vypracováno 20. a 21.. 3. 2006 redakčním kruhem
s přihlédnutím ke stanoviskům církví**

**Vydáno 6. 4. 2006 výkonným výborem po několika drobným
úpravách jako pracovní materiál pro valné shromáždění**

1 Proč je evangelizace výzvou pro protestantské církve v Evropě?

1.1

V Ježíši Kristu se Bůh osvobozující silou přiklonil k celému světu. Proto není evangelium soukromým vlastnictvím církve. Je jí spíše svěřeno k tomu, aby jej předávala dál. Církev zůstává pouze tehdy živou, když se o něj dělí se všemi lidmi. „Při vdechování se církev stahuje do sebe. Při vydechování ze sebe vychází. Aby zůstala při životě, musí být tedy církev schopna vydechnout.“ Tradičně je toto vydechování evangelia slovem a činem vyjadřováno pojmy „misie“ a „evangelizace“. Ty vyžadují, aby byl jejich obsah znovu oživen a upřesněn. K tomu chce přispět tento text. Přitom nás vede, přes všechno zatížení, které na těchto pojmech leží, toto přesvědčení: „Jestliže není nebo se nestává evangelizace a misie záležitostí celé církve, pak je s jejím srdečním rytmem něco v nepořádku.“ (E. Jünger, synoda EKD 1999).

1.2

V zápasech o pravý obsah pojmu misie se vždy objevovaly problematické alternativy a jednostranné interpretace. V protikladu k nim chápeme misii jako mluvení i jednání, dialog i svědectví. Děje se ve zvěstování vzbuzujícím víru a v diakonické práci, stejně tak jako v zasazování se o svobodu, spravedlnost, mír a zachování stvoření. Nezačíná na druhém břehu oceánu, ale právě v srdci Evropy. Misie zahrnuje všechny oblasti života, ve kterých se církev ve světle evangelia obrací na druhé lidi. Tak do sebe pojímá čtyři určení církve, jak byly pojednány ve studii o církvi Leuenberského společenství z r. 1994 (Církev Ježíše Krista, in: Na Cestě k jednotě, Praha, 1996, str. 32nn.): martyria (svědectví), diakonia (služba), leiturgia (bohoslužby) a koinonia (společenství). Některé stránky misie zvou lidi ke Kristu výslovně, zatímco jiné jsou svědectvím Krista implicitně. První zmíněné označujeme v tomto dokumentu jako evangelizaci.

1.3

Současný kontext, v němž v Evropě a církvích GEKE žijeme, nás staví před zvláštní misijní výzvy.

Jak můžeme věrohodně zvat k víře v době, kdy ve věcech víry narůstá nejistota? Jak můžeme jako křesťané dosvědčovat jednu pravdu evangelia uprostřed plurality životních rozvrhů? Jak se můžeme vyrovnat s přerušáním křesťanských tradic v církvi a ve společnosti a jak můžeme lidem nově zpřístupnit velké Boží dějiny? Jak můžeme naši víru věrohodně a poutavě žít a dosvědčovat tváří v tvář naší vlastní duchovní chudobě a vzrůstající neschopnosti mluvit?

Vzhledem k výzvám kladeným pluralistickou a multináboženskou společností nabývá reformační zvěst o smíření Boha s námi lidmi a svobodě darované v Kristu nového významu. Tuto zvěst věrohodně formulovat a žít je nejdůležitějším úkolem církve. Tento úkol však zároveň uvádí evropské církve do zvláštních rozpaků.

1.4

Tyto rozpaky vyplývají zejména z množství negativních asociací, které vzbuzuje slovo „evangelizace“ (Evangelisation). Lidé se obávají: indoktrinace, která bere svobodu; úzkého individualismu, který je vytrhává z jejich sociálních vztahů; úsilí o obrácení a nátlak na rozhodování; protikladného postavení těch, kdo vlastní pravdu, a ostatních jako objektů evangelizace; izolované události slova bez ohledu na okruhy sociální zkušenosti. Tyto obavy jsou syceny z části dějinnými, z části současnými zkušenostmi.

Naproti tomu tedy mluvíme v tomto dokumentu o evangelizaci (Evangelisierung)¹ a rozumíme tím životní proces celé církve spočívající na slovu i činu, který lidem otevírá prostor svobody evangelia tím, že jim umožňuje setkání s Bohem, který se v Ježíši Kristu stal člověkem. Evangelizace je mnohorozměrný děj, který výslovně sleduje cíl probouzet a upevňovat víru. V našich reformačních církvích přitom leží zvláštní důraz na zvěstování víru vzbuzujícího Slova.

1.5

Evropa byla již od svých počátků formována jak židovsko-křesťanskou tradicí, tak antikou. Křesťanství, přicházející z Východu, vstoupilo do řecko-římské, později germánské a slovanské kultury. Z tohoto spojením vznikla evropská kultura. Takto rozpoznáváme, že křesťanství bylo vždy pohybem překladu a kontextualizace. V novověku bylo křesťanství – v jeho evropské podobě – rozšířeno misijním hnutím po celém světě. Dnes roste zvláště tam, kde se odpoutává od své evropské podoby a kde je zasazováno do kontextu tamější situace. V Evropě, starém křesťanském kontinentu, se společenský význam křesťanství a veřejné přijímání křesťanské kultury citelně zmenšily. Evropa je nejsekularizovanější kontinent. Je možná rechristianizace Evropy? Některé církve v to doufají, jiné považují tuto naději za iluzorní, další odmítají dávat si takové cíle. Budou nadále nosné struktury lidových církví? Rozvinou se po celé Evropě takové struktury, které se blíží církvím s dobrovolným členstvím? Tyto otázky zůstávají otevřené. Rozhodující je, že jako církve prezentujeme a reprezentujeme evangelium nezávisle na tom, jaké budoucí struktury upřednostňujeme.

1.6

Evangelium bylo a stále je spoluurčováno kontextem, do něhož mluví. Stejně tak nelze tento kontext pojímat neutrálně. Jako křesťané jej vždy již nahlížíme a vykládáme ve světle evangelia. Vztah evangelia a kontextu tak vytváří kruh, ačkoli náš referát je představuje oba postupně.

Evropský kontext není jednolitý. Vykazuje však společné znaky, jež mají vedle jiného své kořeny v emancipačním hnutí osvícenství 17. a 18. století. Tento vývoj je dvojznačný. Osвобоzení člověka, podporované křesťanstvím, od heteronomního určení vedlo z části k takovému konceptu sebeurčení, který měl za to, že je možno zřít se Boha. Takto jde v určení vztahů mezi evangeliem a kontextem o dvojitý úkol: na jedné straně ukázat překážky, které moderna a postmoderna staví zvěstování evangelia. Na druhé straně pak popsat možnosti, které náš současný evropský kontext zvěstování evangelia nabízí.

1.7

Předtím, než bude ve třetí části tohoto dokumentu popsán kontext naší církevní práce v současné Evropě, budeme se v části druhé ještě jednou ptát po teologických základech evangelizace. Přitom jde o to, sledovat pohyb Boží misie, popsat obsah našeho zvěstování a určit kritéria pro naši evangelizační činnost. Zvěst o ospravedlnění, jež je „jakožto zvěst o svobodné Boží milosti měřítkem všeho zvěstování církve“ (LK 12), musí také určovat formu a obsah evangelizace. Tak popisuje část čtvrtá vodítka pro církev, která je jako celek zapojena ve všech projevech svého života do misie Boží. Takovou církev označujeme v souladu se současnou vědou o misii jako „misijní církev“. Není možné rozvinout na malém prostoru strategie pro všechny země Evropy, které by ukázaly, jak by mohlo být pojednávání implementováno do církví a sborů. Přesto předkládáme některé návrhy, na kterých rovinách církve by měly nastat změny, abychom lépe plnili misijní úkol.

Tento dokument se obrací na všechny, jimž je v církvích svěřena odpovědnost za misii – od představených sborů až po biskupy a biskupky, od profesorů a profesorek teologie až po každého jednotlivého člena sboru. Neměl by v první řadě představovat akademický příspěvek k teologii misie. Z toho důvodu se nezabývá dějinami misie ani novými metodologickými přístupy. Nejde také příliš o to, aby byl přidán další příspěvek k množství vyjádření, jež byly v posledních desetiletích napsány ekumenickými organizacemi, svazy církví a církvemi. Zajisté jsme jako pracovní skupina také těžili z jiných dokumentů. Naším hlavním zájmem však je uvědomit si, co jsou naše specifické silné stránky ve společném misijním úkolu všech církví. Bude nás těšit, pokud se podaří formulovat profilované porozumění misii, jež budou moci církve GEKE rozpoznat jako společné.

Náš dokument splní svůj účel, pokud uvede do pohybu církve GEKE a v nich pak jednotlivé křesťany, sbory i vedoucí orgány. Proto jsme se snažili o krátký text, jenž má být srozumitelný i ne-teoložkám a ne-teologům. Naším cílem je podnítit v našich církvích dialog. Výsledek práce naší skupiny předkládáme protestantským církvím v Evropě s pozváním: „Děti Boží konají svoji práci svobodně, radostně a bez nelibosti.“ (Huldrych Zwingli).

2 Co pohání církve k evangelizaci?

Evangelizace jako podíl na Boží misii (missio Dei)

2.1

Boží láska k nám lidem nás samotné uvádí do pohybu. Otec posílá Syna, Otec a Syn posílají Ducha. Církev Ježíše Krista vzniká a žije tím, že Duch svatý – kdy a kde Bůh chce – působí stále nově víru v těch, kdo slyší evangelium o Ježíši Kristu. Vyplyvá to z její podstaty, když Boží lásku věrohodně předává lidem v jejich současných společenských kontextech a v jejich konkrétních životních situacích.

2.2

K předávání evangelia náleží povolání do zavazujícího společenství. Potud je evangelium povoláním ke svobodě, že při zvěstování zakazuje vyvíjet nátlak a manipulaci. Protestantské církve musí přiznat, že ne vždy byla v jejich dějinách tato zásada dodržována. Smějí se ale spolehnout na proměňující sílu Ducha svatého a je jejich úkolem, aby daly podobu milující Boží snaze o společenství se svými lidmi..

2.3

Bůh chce se svým evangeliem dosáhnout ke všem lidem, dotknout se jejich srdcí a nasměrovat je k Božimu království. Církev věří, že Bůh její úsilí ve svědectví a službě, k němuž ji volá, dovede do konce. I když se ve světě, v němž žijeme, i v církvi, v níž věříme, často nedostává víře ujištění, platí Boží zaslíbení, že se jeho slovo nevrátí s prázdnou (Iz 55,11). To povzbuzuje církve k evangelizaci.

Boží zvěst lidem

2.4

Cílem evangelizace je odpověď víry. Tématem víru vzbuzujícího zvěstování jsou dějiny Boží touhy po nás lidech, jak nám je předávána Biblií. Začala

stvořením a vyvolením jeho lidu Izraele a byla zjevena v Ježíši Kristu (srov. Leuenberské texty 6 „Církev a Izrael“, odstavec II.2.1). Cílem těchto dějin je všeobecné zjevení království Božího.

2.5

Církev Leuenberského společenství dosvědčuje Ježíše Krista jako toho, kdo se stal člověkem, v němž se Bůh s člověkem spojil (LK 9). Proto rozeznává správně chápáná evangelizace v druhých vždy již tvář Kristovu a ne lidi plně chyb. Zvěst o ospravedlnění se na ně obrací na základě té skutečnosti, která byla otevřena Ježíšem Kristem. Zve lidi, aby se nechali smířit s Bohem a toto smíření slavili ve společenství věřících (srov. 2 K 5,20).

2.6

V Ukřižovaném a Vzkříšeném se Bůh sám postavil na stranu lidí, aby odkryl jejich stav neusmířenosti a učinil je svou vlastní záležitostí. Bůh lidi v Kristu současně smíruje a volá je ke společenství. Takto proměnění mohou lidé upustit od pýchy, v níž chtějí být sami Bohem, od netečnosti, v níž zůstávají soustředění sami na sebe, a od klamu, podle nějž nepotřebují žádné společenství s Bohem.

Zvěst o ospravedlnění

2.7

Podle protestantského chápání je ospravedlnění Bohem vyhlášený osvobozující rozsudek pro hříšného člověka a dar nového života v Kristu, jenž je uchopován ve víře. Víra není žádný „nový dobrý skutek“, nýbrž je darem, který Bůh dává zadarmo.

2.8

Skutečnost, že Bůh přijímá lidi z čisté lásky a milosti, je může jako jediná osvobodit z „komplexu boha“, tedy toho, že musí vše zvládnout sami a dokonale. Boží usmíření zároveň otevírá lidi i pro smíření s jejich bližními a ukazuje, že život ve společenství se může zdařit.

2.9

Svoboda darovaná v ospravedlnění je kořenem nového života, která celého člověka uchopuje a utváří. Ospravedlněný člověk se staví proti všem vládcům a mocnostem, které se v tomto světě chtějí postavit na místo Boha. Současně hledá společenství těch, kteří tak jako on žijí a dosvědčují svobodu v Bohu. Tak je osvobozen ke společnému úsilí o spravedlnost, zasazování se o chudé, nasazení pro mír a zachování stvoření.

2.10

Protestantští křesťané věří, že Bůh ve své bezpodmínečné lásce již má se všemi lidmi své dějiny. Církev má tyto příběhy respektovat a ctít. Vidí všechny lidi ve světle zaslíbení, to znamená jako takové, jakými jsou v Božích očích a k čemu je Bůh v Kristu povolal. Evangelizace jim říká o tomto povolání a způsobuje, že se jim stává milým.

2.11

Ačkoli ve svědectví Nového zákona nacházíme i jiné výpovědi, smí církev Ježíše Krista podle 1 K 3,13-15 doufat v soud na konci časů jako potvrzení ospravedlnění hříšníků pouhou vírou. Bude zahrnovat také soud nad našimi skutky. Evangelizace ale nesmí tento soud předjímat – ani prohlášením o všeobecném smíření, ani pohrůzkou „peklem“. Evangelizace mluví o Božím soudu, aby uzdravila přítomnost lidí, ne aby jim nahnala strach.

Svědectví probouzející víru

2.12

Evangelizace otevírá cesty k víře a volá do společenství církví. Víra v Ježíše Krista vede lidi k nové „svobodě dětí Božích“, která nás osvobozuje k chvále a vděčnosti Bohu. Ve křtu slavíme, že nás Bůh zprošťuje všech bezbožných pout, které nás spoutávají v osamělosti a prázdnotě, lhostejnosti a chladu, jako i v bezpráví a násilí. I když toto není vždy možné přímo zakusit, zůstává křest osvobozením k novému začátku s Bohem. Křest přivádí pokřtěné do společenství církví. Probouzí naději v naplněný život a vede k tomu, abychom se v následování Krista zasazovali o důstojnost bližních. Dodává lidem odvalu, aby se z vděčnosti sami stali svědky evangelia a dělili se

s druhými o plnost života. Reformační církve v Evropě chtějí nabídnout prostor, v němž je možno, aby se v kontextu pluralizace a individualizace odehrávalo nacházení osobní orientace a předávání osvobozující zprávy.

2.13

Evangelizace neznámá vyslovovat soud ohledně víry či nevíry druhých. Oddělovat víru a nevíru je prací Boha samotného. Vyvolává víru skrytou v srdcích lidí „kde a kdy chce“. Jako Boží konání zůstává toto dělení mimo dosah lidí. Náleží k základním náhledům všech reformačních církví, že dělící čára mezi nevírou a vírou vede vždy skrze každého křesťana. „Starý Adam musí být denně utopen“ (Martin Luther). Všichni lidé tedy zůstávají odkázáni na zvěstování probouzející víru.

2.14

Evangelizace bere lidi vážně v jejich stvořenosti. Náboženská identita je vždy utvářena společensky. Evangelizace proto vždy žije ve společenském prostoru, v němž se víra stává plausibilní, v němž může být vyučována, přizpůsobována a předávána. Z tohoto důvodu protestantské církve nově objevují oslavu a bohoslužbu jako dimenzi jejich celistvého svědectví. Tímto přijímají touhu církvím odcizených lidí po prostorech prožívané spirituality.

2.15

Evangelizace ctí lidi takové, jací jsou. Tak jako pláče s plačícími, raduje se také s radujícími. Silné stránky lidí ponechává silnými a respektuje je. Nezkouší lidi znevažovat. Protože žije z víry v trpícího a ukřižovaného Krista, nevynechává evangelizace také slabosti, nedostatky a hranice lidí. Nečiní je ale nástrojem toho, aby lidi k víře nutila. Spíše tvoří prostor pro to, aby si člověk přiznal vlastní potřebnost.

2.16

Je třeba, aby křesťané při všem evangelizačním konání pamatovali na to, že Boží láska k nám lidem přesahuje všechno působení církví a dává vyrůst osvobozenému životu a službě také vně viditelné církve.

3 Jaké výzvy přináší evangelizaci evropský kontext?

Bůh přistupuje k lidem všech dob a kontextů. Žádný kontext není Bohu zásadně uzavřen či sám o sobě nemá k Bohu obzvláště blízko. Každý kontext má s evangeliem zvláštní spřízněnost, tak jako i bariéry vůči němu. Touto dvojznačností se vykazuje i současný evropský kontext. Nehodnotíme jej jako zásadně rezistentní vůči evangeliu a nestavíme se vůči němu s pesimistickým pohledem na kulturu a ducha doby. V následujících odstavcích bude upozorněno na to, jakou výzvou vzhledem k misii pro naše církve evropský kontext je a jaké nové příležitosti otevírá pro zprostředkování evangelia.

3.1 Sekularizace

Evropské společnosti jsou ovlivněny rozlišováním náboženské a světské oblasti. Stát, věda, kultura a hospodářství se dalekosáhle odloučily od církevní kontroly. Tento vývoj je uvnitř církví některými vykládán jako negativní a vnímán jako bezbožnost, vzdání se transcendence a ztráta církevní moci. Vskutku ztratili lidé jak na Západě, tak v postsocialistických zemích - z různých důvodů - téměř zcela přístup k náboženským otázkám, či kategoricky odmítají náboženské formy z důvodu ideologizovaného sekularismu.

Sekularizaci může být nicméně rozuměno i jako procesu emancipace: je odmítána indoktrinace, jsou odhalovány ideologie, útěcha z onoho světa a únik do něj zmizely. Skrze sekularizaci je opět vytvářen prostor pro autentické předávání víry, často biografického ražení. Církve jsou tímto vyzývány k reflexi svého specifického povolání ve společnosti, ke stálému přezkoumávání své podoby (srov. dokument „Gestalt und Gestaltung“, angl. „Shape and Shaping“), k novému vyjádření a oslavě víry v základní formě a profánním jazyce.

3.2 Nová spiritualita

Paralelně se sekularizací vychází najevo i nová náboženská touha. Zdánlivá „mezera po Bohu“ se ukazuje být živnou půdou pro nový rozvoj velmi odlišných, z části pochybných forem religiozity a spirituality. Ty se nicméně projevují často čistě individualisticky, odloučeně od společenské solidarity a zodpovědnosti, jako např. v esoterických hnutích.

Také veřejné i soukromé události přebírají vzrůstající měrou náboženské motivy, tak obzvláště v rámci sportovních klání, jiných velkých akcí a životních oslav.

Církve se vidí být postaveny před úkol uvědomit si náboženské rozměry takových fenoménů, aniž by je předčasně odsuzovaly, a zároveň stavět mosty mezi náboženskou touhou lidí a křesťanskou spiritualitou.

3.3 Rozchod s tradicí

Být křesťanem už dnes není žádným „kulturním osudem“. Rozchod s tradicí, který jde ruku v ruce se sekularizací, znamená zapominání na dějiny a ztrátu toho, co bylo dosud nosným základem. Zároveň osvobozuje od heteronomního určení skrze „vnucované pravdy“. Jednotlivec má - pravděpodobně tak svobodný jako v Evropě nikdy předtím - možnost hledat skutečně svoji vlastní - také světonázorovou či náboženskou - cestu. Na druhou stranu jsou ale pro mnohé tato „muka volby“ příliš těžká a činí je náchylnými k novým ideologiím. Vzhledem k tomu, že tato nutnost volby je přijímána jako běžná součást života, nemusí se také protestantské církve ostýchat nabídnout jakožto vědomou volbu možnost žít jako křesťan.

3.4 Užitečné pravdy

Postmoderní „patchwork-religiozita“² má často sklon k tomu nahlížet pravdu pouze z hlediska užitečnosti: „Pravdivé je to, co zde a nyní pomáhá.“ Na tento utilitářský způsob myšlení často žehrá, protože protirečí nepodmíněnému nároku evangelia a zpochybňuje závaznost společenství víry. Chrání však církve před falešnými nároky na absolutní pravdivost. Vyzývá je k tomu, aby popsaly pravdu obsaženou v evangeliu jako použitelnou i pro běžný život a aby ukazovaly, jak víra pomáhá k zvládnutí života.

3.5 Touha po společenství

Proces civilizace v Evropě vedl v evropských společnostech k vysoké míře právní a sociální regulace. Tato regulace má za cíl chránit a prohlubovat svobodu a nezávislost lidí. Umět si poradit s těmito svobodami je často příliš náročné a dává tak vzniknout obavám ze závazků a neschopnosti navázat a udržet vztah. To může vést k izolovanosti a probudit novou touhu po společenství, v níž je osamělé „já“ znovu prožíváno jako součást celku.

Touha po svobodě a po zážitku společenství odpovídá nabídce evangelia. Evangelizace se musí ukázat jako to, co zakládá svobodu a zároveň společenství.

3.6 „Konec velkých vyprávění“

Socialismus se svými dějinami osvobození, do kterých byly vkládány mnohé naděje, a v pokrok věřící optimismus živěný kapitalistickými sliby se ukázaly jako neudržitelné. Podle mínění některých pozorovatelů jsou též všechna náboženství postižena tímto koncem „velkých vyprávění“ (Lyotard). Evangelizace musí tedy počítat s tím, že také křesťanství bude upírána relevance.

Přesto také může ztráta vnitrosvětských společenských vůdčích idejí učinit jednotlivce citlivějšími pro dějiny osvobození přinášené evangeliem. Ve velkém příběhu Boha a jeho světa mohou nalézt své místo i životní příběhy lidí. Evangelium zve k tomu, abychom přijali fragmentárnost vlastního životního příběhu i světa a vztáhli je k velkému příběhu Božím a k příchodu jeho království.

3.7 Společnost zaměřená na výkon

K novověké evropské společnosti patří, že individuální možnost ke zvláštním výkonům může přispět k rozvoji osobnosti. Z toho povstal technický, lékařský a společenský pokrok, z něhož se těšíme jakožto jednotlivci i jakožto církve.

Na druhou stranu však tento tlak na výkon, který vzniká z požadavku stálého ekonomického růstu a zvyšování výnosnosti, zatěžuje život lidí ve velké míře. Kde se společnost zaměřená na výkon stala převládající ideologií, projevují se u mnohých lidí reakce na toto přetížení. Mnozí nejsou schopni udržet

požadované tempo a vypadávají z pracovního procesu, a tím i ze společenského zařazení.

„Tribunál“ této na výkon zaměřené společnosti staví všechny své členy před soud, skrze nějž se mnozí shledávají být odsouzeni a zbezdůvodněni. Na tomto horizontu nabízí evangelická zvěst o ospravedlnění pouhou milostí důležitou alternativu a šanci v několikerém ohledu:

- Církve v Evropě se mohou veřejně, politicky zasazovat o to, aby byl tento postoj společnosti, který hodnotí jednotlivce s ohledem na jeho výkon, změněn směrem k solidárnímu přístupu, jenž vychází z neomezené důstojnosti každého člověka.
- Zvěstování církvi může přetížené a nezaměstnané lidi skrze poselství o jejich bezpodmínečném přijetí a uznání Bohem nově povzbudit k životu – nezávisle na jejich výkonu.
- Církve a sbory mohou s důrazem ty, jimž hrozí, že ve společnosti zaměřené na výkon ztroskotají, přijmout v jejich lidské důstojnosti, materiálně je podporovat a otevírat jim nové životní možnosti.
- Lidé, kteří trpí odcizením či ztrátou své práce, mohou v církevních zařízeních a sborech objevit skrze svoji (dobrovolnickou) spolupráci nový smysl pro svůj život.

3.8 Přeměna ve světě práce v Evropě

Evropa je v pohybu. Stále více zemí se stává součástí hospodářského prostoru „Evropy“. To proměňuje svět práce jak pozitivně, tak negativně. Někde jsou trhy nově otvírány, jinde pak díky tomu oslabeny. Na jednu stranu jsou vytvářeny nové pracovní příležitosti a na druhou stranu omezovány. Navíc se prohlubuje propast mezi bohatými a chudými: stále více lidí si není schopno obstarat prostředky k obživě placenou prací. Tato propast roste jak uvnitř jednotlivých evropských zemí, tak i mezi těmito zeměmi navzájem, především pak ale na východní hranici EU.

Také církve jsou zaměstnavateli a čím dál více se vidí být nuceny k tomu, aby rušily pracovní místa. Tato proměna se týká zvláště diakonické práce církvi. Není ještě možno dohlédnout, kam povede proces globalizace a harmonizace uvnitř Evropské unie (klíčové slovo: směrnice o volném pohybu služeb).

Tradiční farní struktury nejsou často schopny reagovat na tyto změny. Na sociální, či dokonce sociálně politickou angažovanost je často pohlíženo jako na nežádoucí. Nezaměstnaní se cítí být v mnohých sborech nezvanými hosty. Církev jsou vnímány jako součást hospodářsko-politického systému.

Přesto však mohou církve činit víc než jen naříkat nad nevyhnutelným nátlakem globalizace. Pokud z nich na pracovní trh přejdou tvůrčí podněty; pokud se s ohledem na biblický základ budou zasazovat o lidské právo na práci; pokud ve světle zvěsti o ospravedlnění vrátí lidem v situaci nezaměstnanosti a rostoucí chudoby zpět jejich důstojnost a budou zvěstovat Boží proměňující spravedlnost, pak získají své místo v Boží misii.

3.9 Volný čas a zážitek

Široké vrstvy obyvatelstva v mnohých evropských zemích mají dnes k dispozici více volného času než v dřívějších dobách. Někteří mají zároveň i finanční prostředky na to, aby svůj volný čas zaměřili na zážitky. To vytváří tlak na mnohé, aby se ze svého volného času snažili stále nově vytěžit co nejvíce vzrušení či požitku. Tato tendence může nabýt rysů, jež jsou nebezpečné pro člověka samého i pro druhé.

Pro církve je změněný vztah velké části obyvatelstva k volnému času výzvou, jejíž dosah je ještě sotva možno rozpoznat. Není doporučeníhodné, aby se církevní práce zaměřila jednostranně na „event culture“ (kulturu orientovanou na „události“). Této kultuře je totiž vlastní logika módy a stupňování, která žije z toho, že vyhledává stále nové podněty zážitků.

Přesto však je důležité vytvořit možnosti pro účast na vybraných aktivitách. Pomocí na veřejnosti pořádaných „akcí“ je možno dosáhnout i k takovým lidem, kteří jsou obvykle křesťanství vzdáleni. Takto mohou účastníci těchto akcí obrátit svoji pozornost i na obsahy evangelia a vstoupit do kontaktu s místními sbory.

3.10 Kultura zdraví

Jedním z rysů současné Evropy je náboženské zabarvení tématu zdraví. Znaky postmoderního „náboženství zdraví“ jsou mj. zbožštění mládí, kultura fitness s jejími obětními rituály a tím, jak přehnaně je od zdravotnictví očekáváno uzdravení.

Křesťanská víra se nestaví k otázkám zdraví lhostejně. Ježíš se obracel k trpícím celostně, když spojoval uzdravení a odpuštění hříchů. Již od prvotního křesťanství je péče o nemocné vnějším výrazem života sboru. Profesionalizace medicíny zakryla na delší čas fakt, že zdraví je něco, co se týká celé osoby. Teprve v posledních desetiletích si církve v Evropě opět uvědomují vnitřní souvislost těla a duše. Uzdravení a spása se nově dostaly do programu jednání také evropských církví (valné shromáždění Světového luterského svazu, Winnipeg 2003, Světová misijní konference Athény 2005). Přesto musí protestantské církve zároveň poukázat na to, že „hlavně zdraví“ se nemůže stát heslem, jež by dávalo životu smysl. Proto směřuje evangelizace mj. k tomu, aby se lidé smířili se zranitelností a omezeností svého života. To se děje tím, když evangelizace splétá omezený lidský život dohromady s Boží věčnou spásou. Tak činí evangelizace zřetelným: Nejde o to, dát životu stále více let, ale létům více života.

3.11 Odpor k institucím

Narůstající odpor k institucím se nezastavuje ani před církvemi. Na „oficiální“ církve je často pohlíženo s nedůvěrou. Skutečnost, že instituce jsou též zárukami stálosti a spolehlivosti, je těžko sdělitelná.

Přesto je také možno to, že všechny formální autority se musí prokázat jako osobně věrohodné, hodnotit pozitivně. Vytváří to novou výzvu pro svědky evangelia po jejich vlastní věrohodnosti. Vzhledem k přibývajícím kritice institucí stojí církve před úkolem, aby rozpoznávaly nové formy přítomnosti evangelia a rozvíjely je jako prostor pro zkušenost víry, jenž není vázán na předem danou strukturu místních sborů.

3.12 Náboženský pluralismus

Globalizace a migrace s sebou přináší i nárůst náboženského pluralismu. V některých zemích Evropy žije nyní více muslimů než protestantů. Islám se mezitím znovu stal jedním z evropských náboženství, se kterým se člověk nesetkává pouze v médiích, ale také v bezprostředním sousedství. Ve velkých aglomeracích patří vedle různých forem křesťanství a islámu také jiná náboženství k běžnému světu lidí.

Náboženský pluralismus je některými prožíván jako nebezpečně provokující a ohrožující vlastní náboženskou identitu. Takový přístup vede často k pokusům pojistit si vlastní identitu skrze vymezení se a stažení se. Tím také vznikají fundamentalistické postoje víry.

Náboženský pluralismus staví křesťanství do situace konkurence. Církve jsou znovu vyzývány k tomu, aby se vyrovnaly s jinými věrami. Přitom je rozvíjena schopnost dialogu, vyjasňováno vlastní svědectví víry a získávány nové pohledy v božskou skutečnost.

3.13 Mezinárodní kultura mládeže

Jedním z ústředních aspektů globalizace je vznik mezinárodně formované kultury mládeže. Ta ochotně přijímá cizí kulturní a také křesťansky ovlivněné podněty. Tímto způsobem přichází k mladé generaci evangelium „z venku“, tzn. skrze formy křesťanské víry pocházející z rozličných kulturních kontextů. Pokud církve budou mít odvalu dát prostor této kultuře mládeže, budou samy obohaceny a schopny zapojit se do nezvyklých forem evangelizace.

Církve, diakonická zařízení a církevní sbory mohou nabídnout svébytné formy setkávání se a spirituální zkušenosti (Taizé, festivaly, Kirchentag, Jesus-House), a tak přispět k rozvoji křesťansky formovaného vedení života.

3.15 „Virtuální společenství“

Nová krajina médií otevírá netušené možnosti jak nerušeně a anonymně vést rozhovor o osobních otázkách týkajících se víry a života. Být nepřetržitě on-line je znakem přibývajících individualizace. Virtuální společenství se pro mladou generaci stalo formující. Církve by měly využívat tento virtuální svět pro sdělování evangelia ve spojení s nabídkou reálného společenství v určitém místě.

3.16 Demografická změna

V EU narostou věkové skupiny mezi 55 – 64 lety v dalších 15 letech o zhruba 20 procent, počet těch, jimž je přes 80 let, dokonce o 50 procent. To je především důsledek poklesu porodnosti od pozdních 60. let, jakož i zřetelně

vyšší průměrné délky života. Tento vývoj má mj. za následek, že na základě snižujícího se počtu výdělečně činných není možno plnit stávající mezigenerační smlouvu v jejím dosavadním rámci. Navíc ve všech věkových skupinách trvale přibývá i počet domácností jednotlivců.

Evangelizace bude muset na tuto strukturální změnu reagovat novým způsobem přístupu ke starším a osaměle žijícím lidem a pozváním k rozhovoru generací o otázkách víry a života v solidaritě. Půjde o to, aby byli osloveni právě starší lidé v tom, k čemu jsou kompetentní a schopní pro službu ve sboru.

V současném společenském kontextu se církve v Evropě setkávají také se svými vlastními dějinami. Evropa byla zcela zásadně ovlivněna křesťanstvím a zároveň je multikulturním a multináboženským kontinentem.

Při všem zápalu pro evangelizaci není „rechristianizace“ Evropy ve smyslu tzv. „Corpus christianum“ ani realistická, ani z protestantského pohledu žádoucí. Na jedné straně je třeba ocenit a využít šance stabilních poměrů lidových církví. Na druhé straně pomáhá menšinová situace mnoha církví profilovat se bez podpory společenského „mainstreamu“. Všechny církve mají za povinnost pokoru a odstoupení od jakéhokoli „misijského imperialismu“.

Protestantské církve mají za úkol, aby na – také náboženském – trhu možností věrohodně prezentovaly a reprezentovaly křesťanskou víru. Jejich příspěvkem k Evropě národů a regionů je nedotknutelnost lidské důstojnosti, která má své kořeny v židovsko-křesťanské tradici. Podle protestantského pojetí má důstojnost člověka svůj nejhlubší základ v lásce Boha k člověku.

Vedle toho se přesunem těžiště světového křesťanstva na jižní polokouli otevírají nové šance pro to, abychom se v oblasti evangelizace ekumenicky poučili. Misií unavené církve Evropy zažívají výzvu a obohacení díky církvím Jihu a místním sborům imigrantů. Pro budoucnost křesťanských církví v Evropě je určující, zda budou schopny a připraveny pro společnou práci se sbory z jiných kontinentů.

4 Jak se může evangelizace uskutečnit?

Misie je vždy Boží misie: Missio Dei. Do své misie ke světu vtahuje Bůh církev. Ta je jako celek nositelkou misie ve všech jejích aspektech. Tím musí být všechny úrovně jejího života určeny. Čím více na sebe navzájem odkazují, tím více vyzařují navenek.

4.1 Stát se křesťanem

Evangelizace začíná tím, že jeho nositelky a nositelé sami znovu slyší evangelium. Neboť vše, co církev činí, žije ze Slova Božího.

Dnes je obvyklejší stát se křesťanem na dlouhé „cestě do Emaus“ spíše než v jednom „damašském zážitku“. Proto potřebujeme sbory, které si váží hledajících, tázajících se, nerozhodných a zoufajících si, aniž by je chtěly uchvátit výlučně pro sebe. Zdá se, že tradiční pořadí „1. najít víru – 2. najít sbor“ se otočilo: zakotvení ve sboru předchází často zakotvení ve víře v Krista. Proto potřebujeme sbory, které vydrží napětí při spojení víry a nevíry a nestaví hranice příliš rychle.

4.2 Nadsborové aktivity jako nositelé evangelizace

Lidé se nesetkávají s evangeliem pouze v životě tradičních místních sborů. Slyší evangelium také skrze působení nadsborových aktivit, jako jsou např. Kirchentage, diakonická zařízení, celocírkevní školství. Navíc se předávání evangelia neděje pouze tradičními jazykovými formami, při bohoslužbě, pastoračním rozhovoru a výuce konfirmandů, nýbrž také v četných jevech vyšší i populární kultury, a to jak ve sborech, tak i v širších souvislostech, které sbor přesahují. Proto církve nesmí vést příliš rychle hranice mezi sbory a mimosborovými aktivitami, mezi bohoslužbou a kulturním prostorem. Spíše je nutno, aby se sbory angažovaně pustily do mnohostranných procesů setkávání se s evangeliem, přivlastnily si je, propojovaly a podporovaly je.

4.3 Místní sbory jako nositelé evangelizace

I pro budoucnost zůstane místní sbor podstatným nositelem evangelizace tím, že misijní dimenzi hledá a podporuje ve všech sborových aktivitách. Následující body mohou posloužit pro orientaci a povzbuzení při rozvíjení vlastních profilů evangelizace. Evangelizující sbor se může představit jako...

- adorující a bohoslužby slavící sbor, který oslavuje Boží přítomnost ve svém středu; modlí se sbor, který svěřuje sebe i svět Bohu;
- sbor, který vydává svědectví a pomáhá k víře, který bez falešného studu hájí křesťanskou víru v dialogu a pomocí argumentů;
- sbor vycházející k lidem, který je veřejně činný a snaží se lidem přátelsky přiblížit;
- kulturně pružný sbor, který umí představit své svědectví v rámci rozdílných kultur současnosti;
- trpělivý sbor, který při svém misijním zápalu zůstává klidný;
- smělý sbor, který se nenechá odradit marnými pokusy, ale spoléhá na zaslíbení, že Boží slovo se nevrátí s prázdnou;
- velkorysý a pohostinný sbor, ve kterém se odráží Boží přátelství k lidem;
- radící a pečující sbor, který ze síly evangelia podporuje lidi v jejich všedních starostech a životních nouzích, zvláště ve zlomových bodech jejich života;
- léčící a zehňající sbor, v němž mohou lidé osobně a konkrétně prožít povzbuzení evangelia;
- diakonický sbor, který angažovaně reaguje na potřebu pomoci, aniž by se ptal po ochotě přijmout slovo evangelia
- smiřující sbor, v němž je ujišťováno o ospravedlnění, prožíváno milosrdenství a slaven Boží pokoj;
- učící sbor, který se na různých místech účastní společenského vzdělávacího a výchovného procesu;
- prorocký sbor, který vnímá společenskopolitickou zodpovědnost, zastupuje křesťanské hodnoty a zkouší alternativy k takovým konceptům společnosti, jež jsou nepřátelské životu.

4.4 Členské církve GEKE jako nositelky evangelizace

Každá církev GEKE přijímá svoji zodpovědnost za evangelizaci a prohlašuje ji za svoji prioritu. Takové stanovení priorit v sobě zahrnuje i odpovídající finanční podporu. Sbory a církevní zařízení jsou odkázány na celocírkevní strukturu a její podporu. Kroky na cestě k celkovému misijnímu zaměření církve, tj. k takové církvi, která žije bytostně z misie a pro misii a evangelizaci, jsou:

- posílení schopnosti k evangelizaci u placených i čestných pracovníků ve všech církevních oblastech pomocí odpovídajícího přepracování vzdělávacího procesu, příp. pomocí nabídky následného vzdělávání; cílem je schopnost placených i čestných pracovníků k věrohodnému předávání evangelia;
- vytvoření a podpora vědeckých zařízení pro výzkum v oblasti evangelizace a budování sborů
- podnícení celocírkevních závazných rozhovorů o konkrétním provádění misijního úkolu (např. modelové procesy);
- cílená podpora zařízení širší církve pro poradenství sborům;
- pravidelný a řízený průzkum a podpora misijní schopnosti sborů a církevních zařízení;
- vytvoření finančních pobídek pro vývoj a provedení vzorových sborových profilů a projektů (modelové sbory);
- přezkoumání církevněprávních předpisů ohledně toho, zda podporují rozvoj církví směrem k misijní církvi;
- podpora ekumenické a nadnárodní spolupráce ve smyslu dokumentu Charta Oecumenica II.2

4.5 GEKE jako misijní církevní společenství

Jako společenství církví je také GEKE odpovědné za to, aby podporovalo evangelizaci a sloužilo Boží misii. Jeho silou je, že vyváženě přivádí k vzájemnému rozhovoru různé kulturní a církevní kontexty. Tuto přednost je třeba užít, aby byla posílena misijní způsobilost jeho členských církví. Následující kroky se k tomu zdají být smysluplné:

- V návaznosti na stávající výměny v liturgické oblasti („Slavíme rozmanitost církve“ – „Wir feiern die Vielfalt der Kirche“) bude zřízena internetová burza, na níž budou shromažďovány příklady evangelizační činnosti. K tomu bude zřízen vlastní prostor na internetovém portálu GEKE: www.leuenberg.net. Všechny členské církve jsou zvány k tomu, aby vkládaly vlastní nápady. Další odkazy jsou na zmíněných internetových stránkách.
- V GEKE zahájený konzultační proces na téma „Vzdělávání pro ordinovaný úřad v Evropě“ by měl zahrnout také rozvoj misijní způsobilosti.
- Pokládáme za důležité zřízení výměnného programu, který by podpořil misijní způsobilost na všech úrovních. Myslíme přitom na organizování setkávání sborů, výměnu studentů i církevních a diakonických pracovníků. Okruhy zkušeností přesahující profesní skupiny budou mít zvláštní důležitost. Je třeba, aby přístup k tomuto programu byl umožněn nezávisle na finančních možnostech členských církví.
- Internetový portál (Netzwerk) GEKE může být využit k vytvoření mezinárodních vizitačních týmů. Členské církve GEKE by měly mít možnost žádat od těchto týmů radu a povzbuzení ve své vlastní misijní práci.
- GEKE si musí být stále vědomo toho, že misijní úkol přesahuje evangelizaci. Je třeba mít na zřeteli spojitost rozličných projevů života církve, obzvláště tu, která je mezi svědectvím a službou (martyria a diakonia). Dáváme tedy podnět k tomu, aby se studijní skupina či konzultace zaměřila na otázky diakonie v Evropě a objasnila vztah mezi misii a diakonií.
- Evropa se stala místem života mnoha lidí z jiných částí světa. Vytvořily se četné imigrantské skupiny, které jsou často misijně činné. Rozhovor mezi členskými církvemi GEKE a sbory imigrantů může dodat důležité podněty pro společnou odpovědnost sborů v jednom místě a pro celkovou misijní orientaci církví v Evropě. To vyžaduje rozvoj nových platform pro setkávání.
- Tak jako se církve GEKE snaží v evropském kontextu žít své povolání k misii obecně i k evangelizaci zvlášť, tak to ve svých podmínkách činí i církve a společenství církví na jiných kontinentech. Jako jedna církev Ježíše Krista jsme odkázáni k tomu, abychom se vzájemně podporovali a nesli, abychom se jeden od druhého učili a navzájem spolupracovali, a tak abychom dávali tvar tělu Kristovu.

¹ V německém textu je v celém dokumentu, až na předchozí odstavce, používán méně častý německý pojem „Evangelisierung“ (v anglickém textu překládaný jako „Evangelising“), kterým se autoři snaží vyhnout běžnému, negativními konotacemi zatíženému pojmu „Evangelisation“ (v anglickém textu „Evangelism“). V češtině se však jiné slovo než „evangelizace“ v daném smyslu nevyskytuje, bude tedy i nadále v překladu používáno.

² Patchwork = slátanina

Členové studijní skupiny

Delegáti Dr. Risto Ahonen, Evangelická luterská církev Finska

Biskup Odd Bondevik, Norská církev

Děkan Bernd Böttner, Evangelická církev v Kurhessen-Waldeck

Církevní rada Jan Ciesler, náměstek biskupa, Slezská evangelická církev AV v ČR

Prof. Dr. Sándor Fazakas, Reformovaná církev v Maďarsku

Dr. Martha Frederiks+, Protestantská církev v Nizozemí

Vrchní církevní rada Prof. Dr. Klaus Grünwaldt+, Sjednocená evangelická luterská církev Německa

Vrchní církevní rada Dr. Theis Gundlach, Evangelická církev v Německu

Prof. Dr. Michael Herbst, Sjednocená evangelická luterská církev Německa

Konsistorní rada Hans-Ulrich Keßler*+, Pomořanská evangelická církev

Prof. Světluše Košíčková, Československá církev husitská

Zemský superintendent Dr. Burghard Krause, Evangelická luterská církev v Hannoveru

Pastor Reiner Kuhn, Spolek evangelických reformovaných církví v SRN

Farářka Mag. Gabriele Lang-Czedik*+, Evangelická církev AV v Rakousku

Farář Walter Lüssi+, Švýcarský církevní svaz

Prezident Karl Georg Marhoffer, Protestantská reformovaná církev v Lucemburku HV

Prof. Dr. Viggo Mortensen, Evangelická luterská církev v Dánsku

Dr. Peter F. Penner, Evropská baptistická federace

Prof. Dr. Georg Plasger, Evangelická reformovaná církev

Ing. Radomír Skaloud, Evangelická metodistická církev

Dr. Péter Szentpétery, Evangelická luterská církev v Maďarsku

Pastor Dr. Hans-Günther Waubke, Evangelická luterská církev v Severním Polabí

*) předsedající

Sekretariát

Prez. Dr. Dr. h.c. Wilhelm Hüffmeier, vedoucí sekretariátu

Prof. Dr. Martin Friedrich+, koordinátor

+) redakční skupina

